

Վնասվածքաբանություն և օրթոպեդիա առարկան. Վնասվածքաբանության և օրթոպեդիայի զարգացման պատմությունը: Վնասվածքաբանական բուժօգնության կազմակերպումը:

Տրավմատիզմ. Տեսակներն ու դասակարգումը: Կենցաղային տրավմատիզմ: Մանկական տրավմատիզմ: Սպորտային տրավմատիզմ:

Վնասվածքաբանական ծառայության կազմակերպումը Հայաստանում:

Տարատեսակ օրթոպեդա-վնասվածքաբանական հիմնարկությունների կառուցվածքն ու ֆունկցիաները:

Հետազոտման եղանակները վնասվածքաբանության և օրթոպեդիայի բնագավառում: Հիվանդների կլինիկական հետազոտությունը. ա. Հարցում. բ. Ձևնում, պալպացիա և պերկուսիա, հողերում շարժումների ծավալի որոշումը, տարբեր հողերում շարժումների նորմալ ծավալը, վերջույթների ֆունկցիաները, անթրոպոմետրիա: Քայլվածք, լրացուցիչ ճանաչողական կետեր:

Ճառագայթային հետազոտություններ. ա. Ռենտգենոլոգիական հետազոտություն - Ռենտգեն. նկարների պրոեկցիաները. նկարների վերծանում Կոնտրաստ նյութեր, ֆիստուլոգրաֆիա. Արթրոգրաֆիա (արթրոպնևմոգրաֆիա). Սթրես թեստեր: բ. ՀՏ հետազոտություն. գ. ՄՄՌՏ հետազոտություն. դ. Ուլտրաձայնային հետազոտություն:

Լրացուցիչ հետազոտություններ. Էլեկտրոնեյրոմիոգրաֆիա. Լաբորատոր հետազոտման մեթոդներ:

Մորֆոլոգիական և ցիտոլոգիական հետազոտություններ, բիոպսիա:

Ժամանակակից բուժման մեթոդները վնասվածքաբանությունում և օրթոպեդիայում:

Առաջին օգնության հիմնական սկզբունքները վնասվածքների ժամանակ. Շոկ և վնասվածքային շոկի առաջին օգնությունը. Էմբոլիաներ և դիսսիմինացված ներանոթային մակարդման համախտանիշ. Ցավազրկում, պունկցիաներ, արգելափակումներ. Տրանսպորտային անշարժացում: **Առաջին օգնությունը**

վերքերի, սալջարդերի և հեմարթրոզների, արյունահոսությունների. Հոդախախտերի, կոտրվածքների, այրվածքների և ցրտահարությունների ժամանակ:

Փափուկ հյուսվածքների վնասվածքներ:

Ծածկույթային հյուսվածքների վնասումներ. ա. Ընդհանուր հասկացություններ, ախտորոշումը և բուժումը, սալջարդ (contusio), արյունազեղում և հեմատոմա, պատուվածք, բ. Վերքեր և վերքային վարակ, գ. մաշկի պլաստիկա, տեսակները, ցուցումները և տեխնիկան, դ. այլ վնասվածքներ (դասակարգումը, կլինիկական պատկերը, բուժումը):

Ջերմային այրվածքներ, այրվածքային հիվանդություն (ընթացքը, փուլերը, բուժումը). Քիմիական այրվածքներ. Ճառագայթային այրվածքներ. Էլեկտրական հոսանքից առաջացած վնասվածքներ (էլեկտրոտրավմա).

Յրտահարություն:

Ծայրամասային նյարդերի վնասվածքներ. ա. զգայունության որոշման հատուկ թեստեր, բ. առանձին նյարդերի վնասվածքներ - ճաճանչային նյարդ, միջնակ նյարդ, ծղիկային նյարդ, նստանյարդ, ոլոքային նյարդ, նրբուլոքային նյարդ, գ. վիրահատություններ նյարդային ցողունների վրա

Պերիֆերիկ նյարդային ցողունների վնասվածքների բուժման հիմնական սկզբունքները: Պերիֆերիկ նյարդերի պլաստիկա:

Ջլերի, մկանների և կապանների վնասվածքներ. (բուժման հիմնական սկզբունքները). ա. Գերձզվածություն. բ. մկանների վնասվածքներ. գ. կապանների վնասվածքներ. դ. ջլերի վնասվածքներ (և ջլերի կարերի ձևերը):

Արյունատար անոթների վնասվածքներ, արյունահոսություն (կլինիկական պատկերը, արյունահոսության դադարեցում). Զարկերակային արյունահոսություն: Երակային արյունահոսություն: Մազանոթային արյունահոսություն: Պարենխիմատոզ արյունահոսություն

Փափուկ հյուսվածքների վնասվածքների բարդացած վիճակներ (պաթոզենեզ, կլինիկա, բուժում). Երկարատև ճնշման համախտանիշ: Կոմպարտմենտ համախտանիշ: Զուղեկի համախտանիշ: Ֆոլկմանի իշեմիկ կոնտրակտուրա:

Հողախախտեր. Դասակարգում: Ախտորոշում: Բուժման ընդհանուր սկզբունքները: **Հողախախտերի բուժման եղանակները:** Կոնսերվատիվ բուժում: Վիրահատական բուժումը:

Ոսկրը և ոսկրային հյուսվածքի ռեգեներացիայի հիմունքները:

Ոսկրի կառուցվածքը և մորֆոլոգիան. Մակրոտոպոլոգիա, միկրոարխիտեկտուրա, բիոքիմիական բնութագրություն, կմախքային շարակցական հյուսվածքի էմբրիոգենեզ:

Ոսկր, ոսկրային հյուսվածքի ռեգեներացիայի հիմունքները. ոսկրի ֆիզիոլոգիական ռեգեներացիա, ոսկրի ռեպարատիվ ռեգեներացիա, սերտաճման խանգարումներ, սերտաճման խանգարումների բուժման հիմնական սկզբունքները:

Ոսկրերի վնասվածքներ. Ընդհանուր սկզբունքները. ա. Դասակարգում
բ. Ախտորոշում. գ. Կոտրվածքների բուժման սկզբունքները:

Կոտրվածքների բուժման կոնսերվատիվ եղանակը. Անշարժացման ձևերը: Բուժումը գիպսակապերով, գիպսակապերի տեսակները: Բուժումը օրթեզներով և ֆիքսատորներով: Բուժումը փափուկ վիրակապերով:

Կոտրվածքների բուժման վիրահատական եղանակը. ա. ընկղմված օստեոսինթեզ - Ներոսկրային (ինտրամեդուլյար). Վերոսկրային (ենթավերնոսկրային). Կենսաբանական (վերվերնոսկրային). բ. արտաքին օստեոսինթեզ - ձողային ապարատներով, շյուղային ապարատներով.

գ. քիչինվազիվ (կոնսերվատիվ) օստեոսինթեզ, պտուտակներով, ձողերով, շյուղերով (փնջով, տրանսկորտիկալ, ինտրամեդուլյար, տրանսարտիկուլյար). դ. Հետվիրահատական շրջանի առանձնահատկությունները:

Հոդերի էնդոպրոտեզավորում. ա. Էնդոպրոտեզավորման ցուցումներն ու նպատակները. բ. Էնդոպրոտեզավորման առանձնահատկություններ, սխալներ, բարդություններ. գ. Էնդոպրոտեզավորման եղանակներ. Ցեմենտային, ոչ ցեմենտային, հիբրիդ. դ. Իմպլանտներին դասակարգում

ըստ բաղադրիչների. միակոմպոնենտ, երկկոմպոնենտ, բազմակոմպոնենտ, **ըստ բևեռների.** միաբևեռ, երկբևեռ, եռաբևեռ, **ըստ տեղակայման.** խոշոր հողերի(արմատային և հեռակա հողերի), մանր հողերի:

Օրթոպեդովնասվածքաբանական հիվանդների վերականգնման (ռեաբիլիտացիայի) ընդհանուր հարցեր: Դեոնթոլոգիայի և բժշկական էթիկայի հարցերը օրթոպեդիայի և վնասվածքաբանության մեջ:

Բժշկաաշխատանքային փորձաքննություն:

Պոլիտրավմա. Ընդհանուր հասկացությունները: Ախտորոշում:

Համակցված խոռոչային վնասվածքներ: Ծայրահեղ վիճակներ:

Գանգուղեղային վնասվածքներ. Դասակարգում: Գլխուղեղի սալջարդ, գլխուղեղի ցնցում, սուբարախնոիդալ արյունազեղում, գլխուղեղի ճնշում:

Տեղափոխման յուրահատկությունները: Բուժման յուրահատկությունները

Հրազենային վիրավորումներ. Ընդհանուր սկզբունքները: Դասակարգումը: Ախտորոշում: Հյուսվածքների վնասման առանձնահատկությունները: Բուժման յուրահատկությունները:

Վնասվածքաբանություն. (տոպանատոմիա, վնասման մեխանիզմներ, դասակարգում, ախտորոշում, առաջին օգնություն, բուժում, ռեաբիլիտացիա):

Կրծքավանդակի և կողերի վնասվածքներ. Կողերի կտրվածքներ: Կրծոսկրի վնասվածքներ: Կրծքավանդակի սալջարդեր: Պլրոպանմոթորաքս և հեմոթորաքս թափանցող և խոռոչային վնասումներ:

Վերին վերջույթ: Ուսագոտու վնասվածքներ: Անրակի վնասվածքներ.

Կրծոսկրային ծայրի հողախախտ: Կրծոսկրային ծայրի կտրվածք: Դիաֆիզար կտրվածքներ: Ակրոմիալ ծայրի հողախախտ: Ակրոմիալ ծայրի կտրվածք:

Թիակի վնասվածքներ: Թիակը կայունացնող մկանների վնասվածք: Թիակի ելունների և փշի կտրվածքներ: Թիակի մարմնի կտրվածքներ: Տանձաձև փոսի կտրվածքներ:

Ուսահողի շրջանի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. պտտող մանժետի վնասվածք, տանձաձև փոսի շրթի վնասվածքներ, երկգլուխ մկանի պրոքսիմալ ջլերի վնասվածքներ, անոթանյարդային խրճի վնասվածքներ. բ. բազկոսկրի գլխի հողախախտ.

գ. բազկոսկրի պրոքսիմալ մետաէպիֆիզի կոտրվածքներ. գլխի կոտրվածքներ, վզիկների կոտրվածքներ, թմբերի կոտրվածքներ:

Բազկի շրջանի վնասվածքներ. ա. անոթների վնասվածքներ. բ. Նյարդերի վնասվածքներ. գ. մկանների վնասվածքներ. դ. բազկոսկրի դիաֆիզի վնասվածքներ:

Արմնկային հոդի շրջանի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, ջլերի և կապանների վնասվածքներ. բ. արմնկային հոդում հոդախախտեր. գ. արմնկային հոդը կազմող ոսկրերի կոտրվածքներ. ճախարակի և վերկոճի կոտրվածքներ, բազկոսկրի գլխիկի կոտրվածք, ճաճանչի գլխիկի կոտրվածք, արմունկելունի և պսակաձև ելունի կոտրվածք. դ. կոտրվածք-հոդախախտեր՝ Մոնթեջիի տիպի:

Նախաբազկի շրջանի վնասվածքներ. ա. անոթների վնասվածքներ. բ. նյարդերի վնասվածքներ. գ. մկանների վնասվածքներ. դ. զույգ ոսկրերի դիաֆիզի կոտրվածքներ. ե. Գալեացիի տիպի վնասվածք (ճաճանչի դիստալ կոտրվածք և ծղիկ-ճաճանչային տարանջատում):

Ճաճանչ-դաստակային հոդի շրջանի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, ջլերի և կապանների վնասվածքներ. բ. դաստակի հոդախախտեր. գ. ճաճանչ-դաստակային հոդը կազմող ոսկրերի կոտրվածքներ. մախաթաձև ելունների, ծղիկի գլխիկի, ճաճանչի դիստալ մետաէպիֆիզի, կիսալուսնաձև ոսկրի կոտրվածքներ, մակույկաձև ոսկրի կոտրվածքներ. դ. դաստակի պերիլունար հոդախախտեր:

Ձեռնաթաթի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, ջլերի և կապանների վնասվածքներ. բ. դաստակը կազմող ոսկրերի վնասվածքներ (հոդախախտեր և կոտրվածքներ). գ. նախադաստակի ոսկրերի վնասվածքներ (հոդախախտեր և կոտրվածքներ). դ. մատները կազմող ոսկրերի վնասվածքներ (հոդախախտեր և կոտրվածքներ):

Կոնքի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. կոնքի խոռոչի անոթների վնասվածքներ, սրբան. հյուսակի նյարդերի վնասվածքներ, վերքեր և սալքարդեր. բ. հողախախտեր. Սրբանագետային տարանջատումներ, սիմֆիզի վնասվածքներ. գ. կոնքի օղը կազմող ոսկրերի կոտրվածքներ առանց օղի ամբողջականության խանգարման. զստոսկրի թևի կոտրվածքներ, ցայլոսկրի կոտրվածքներ, նստոսկրի կոտրվածքներ. դ. կոնքի օղը կազմող ոսկրերի կոտրվածքներ՝ օղի ամբողջականության խանգարմամբ. ե. կոնքի օղի հողախախտ-կոտրվածքներ:

Ստորին վերջույթ: Կոնքազդրայի հողի շրջանի վնասվածքներ. ա. Փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, ջլերի և կապանների վնասվածքներ. բ. Կոնքազդրային հողում հողախախտեր. հասարակ հողախախտեր, կոտրվածք-հողախախտեր. գ. քացախափոսի կոտրվածքներ. դ. Ազդրոսկրի պրոքսիմալ ներհողային կոտրվածքներ. գլխի կոտրվածքներ, վզիկի սուբկապիտալ կոտրվածք, տրանսցերվիկալ կոտրվածքներ, բազալ կոտրվածքներ: Առաջնային էնդոպրոտեզավորման ցուցումները և եղանակները ազդրի պրոքսիմալ հատվածի կոտրվածքների դեպքում. ե. ազդրոսկրի պրոքսիմալ արտահողային կոտրվածքներ. մեծ տամբիոնի մեկուսացված կոտրվածք, միջտամբիոնային կոտրվածքներ, ենթատամբիոնային կոտրվածքներ:

Ազդրի շրջանի վնասվածքներ. Անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, մկանների վնասվածքներ, ազդրոսկրի դիաֆիզի կոտրվածքներ:

Ծնկան հողի շրջանի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, քառագլուխ մկանի ջլի վնասվածք, ծնկոսկրի սեփական կապանի վնասվածք, ռետինակուլումների վնասվածք, կողմնային կապանների վնասվածք, խաչաձև կապանների վնասվածք, մահիկների վնասվածք. բ. ծնկոսկրի հողախախտեր. գ. սրունքի հողախախտ ծնկան հողում. դ. ծնկոսկրի կոտրվածքներ. բևեռային (եզրային), ներջլային-առանց տեղաշարժի, քառագլուխ մկանի ջլի վնասվածքով-տեղաշարժով. ե. ոլոքի թմբկության պոկում. գ. ծնկան հողը կազմող ոսկրերի

կոտրվածքներ. ազդրոսկրի դիստալ մետաէպիֆիզի կոտրվածքներ, ոլոքի պրոքսիմալ մետաէպիֆիզի կոտրվածքներ:

Սրունքի շրջանի վնասվածքներ. Անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, մկանների վնասվածքներ, նրբոլոքի գլխիկի հոդախախտ, զույգ ոսկրերի դիաֆիզի կոտրվածքներ:

Սրունքթաթային հոդի շրջանի վնասվածքներ ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ. անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, ջլերի և կապանների վնասվածքներ, աքիլեսյան ջլի վնասվածքներ

բ. ոտնաթաթի հոդախախտեր սրունք-թաթային հոդում. գ. սրունք-թաթային հոդը կազմող ոսկրերի կոտրվածքներ. ոլոքի դիստալ մետաէպիֆիզի կոտրվածքներ, մեդիալ պճեղի կոտրվածքներ, ոլոքի առաջային և հետին եզրերի կոտրվածքներ, լատերալ պճեղի կոտրվածքներ, վեգոսկրի կոտրվածքներ:

Ոտնաթաթի վնասվածքներ. ա. փափուկ հյուսվածքային վնասվածքներ անոթների վնասվածքներ, նյարդերի վնասվածքներ, ջլերի և կապանների վնասվածքներ. գ. գարշապարը կազմող ոսկրերի վնասվածքներ (հոդախախտեր և կոտրվածքներ). դ. կրունկոսկրի կոտրվածքներ. ե. Նախագարշապարի ոսկրերի վնասվածքներ (հոդախախտեր և կոտրվածքներ)

զ. մատները կազմող ոսկրերի վնասվածքներ (հոդախախտեր և կոտրվածքներ):

Ողնաշարի վնասվածքներ. ա. ողնուղեղի վնասվածքներ. բ. կապանների վնասվածքներ. գ. միջողնային սկավառակների ճողվածքներ. դ. ողերի հոդախախտեր. ե. սպոնդիլոլիզ և սպոնդիլոպոզ. գ. կոտրվածքներ. պարանոցային հատվածի, կրծքային հատվածի, գոտկային հատվածի սրբոսկրի և պոչուկի:

Մանկական հասակի վնասվածքների առանձնահատկությունները.

Վնասվածքներով հիվանդների կլինիկական հետազոտմա առանձնահատկությունները երեխաների մոտ: Բուժման հիմնական սկզբունքները մանկական վնասվածքաբանության մեջ: Երեխաների մոտ վնասվածքային շոկի առանձնահատկությունները: Հոդախախտերի առանձնահատկությունները:

Կոտրվածքների առանձնահատկությունները: Անավարտ (կանաչ ճյուղի տիպի):
Էպիֆիզիոլիզներ, օսթեոէպիֆիզիոլիզներ:

Ներհոդային կոտրվածքների առանձնահատկությունները երեխաների մոտ:
Բազմակի, համակցված և զուգակցված կոտրվածքներ (դասակարգում, կլինիկա,
բուժման սկզբունքներ): Բաց կոտրվածքները երեխաների մոտ (կլինիկա,
ախտորոշում, բուժում, բարդություններ):

Հետվնասվածքային բարդությունները երեխաների մոտ: Ոչ ճիշտ սերտաճած
կոտրվածքները երեխաների մոտ, կլինիկա, ախտորոշում, բուժում: Մոնթեջիի
հնացած վնասվածքը երեխաների մոտ, կլինիկա:

Վնասվածքաբանություն. Վերին վերջույթ. Անրակի կոտրվածքները երեխաների
մոտ, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ: Բազկոսկրի
պրոքսիմալ հատվածի կոտրվածքները երեխաների մոտ (օստեոէպիֆիզիոլիզներ),
դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ,
բարդություններ:

Բազկոսկրի դիաֆիզի կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա,
ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ:
Բազկոսկրի դիստալ ծայրի կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում,
կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ:
Բազկոսկրի միջկոճային կոտրվածքները երեխաների մոտ, կլինիկա,
ախտորոշում, բուժում: Բազկոսկրի գլխիկավոր բարձրության կոտրվածքները
երեխաների մոտ, կլինիկա, ախտորոշում, բուժում: Նախաբազկի ոսկրերի
հոդախախտերը երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում,
բուժման ժամանակակից եղանակներ: Նախաբազկի ոսկրերի կոտրվածքները
երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման
ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ: Մոնթեջիի վնասվածքը
երեխաների մոտ, կլինիկա, ախտորոշում, բուժում: Ճաճանչոսկրի վզկիկ
կոտրվածքները երեխաների մոտ, կլինիկա, ախտորոշում, բուժում:

Դաստակի ոսկրերի կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա,
ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ:

Ստորին վերջույթ. Կոնքի ոսկրերի կոտրվածքները երեխաների մոտ (կլինիկան, ախտորոշումը, բուժումը): Ազդրոսկրի պրոքսիմալ հատվածի կոտրվածքները երեխաների մոտ (օստեոէպիֆիզիոլիզ), դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ: Ազդրոսկրի դիաֆիզար կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ: Ազդրոսկրի դիաստալ ծայրի կոտրվածքները երեխաների մոտ (օստեոէպիֆիզիոլիզ), դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ:

Սրունքի ոսկրերի պրոքսիմալ հատվածների կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ: Սրունքի ոսկրերի դիաֆիզար կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ: Ոտնաթաթի ոսկրերի կոտրվածքները երեխաների մոտ, դասակարգում, կլինիկա, ախտորոշում, բուժման ժամանակակից եղանակներ, բարդություններ:

Օրթոպեդիա. (էթիոլոգիա, պաթոգենեզ, դասակարգում, ախտորոշում, բուժում, ռեաբիլիտացիա): Օրթոպեդիկ հիվանդությունների կլինիկան և գործիքային հետազոտության առանձնահատկությունները:

Կմախքի դեֆորմացիաներ: Վերջույթների ընդհանուր դեֆորմացիաներ:

Շարժումների խանգարումներ. Կոնտրակտուրա, անկիլոզ, սինօստոզ:

Սեզմենտների առանցքների դեֆորմացիաներ. Դիաֆիզար. Հոդային.

Էպիմետաֆիզար:

Պարանոցի և իրանի դեֆորմացիաներ. Առանցքային. մեկ կամ ավելի հարթություններում դեֆորմացիաներ:

Հենաշարժիչ համակարգի հիվանդություններ:

Նյութափոխանակության խանգարումներ (մետաբոլիկ). հիպեր- և հիպովիտամինոզներ. Էնդոկրին մետաբոլիզմի խանգարումներ. բիոքիմիական մետաբոլիտների և սուբ-ստրատների խանգարումներ:

Բորբոքանման հիվանդություններ. բորբոքային հիստիոցիտոզ, քսանթոմատոզ, հարհոդային և ներհոդային կալցիֆիկացիա օսիֆիկացնող միոզիտ:

Դեզեներատիվ-դիստրոֆիկ վիճակներ. ռեակտիվ արթրիտներ. դեզեներատիվ արթրիտ և օստեոարթրիտ, շերտազատող օստեոխոնդրիտ, սինովյալ խոնդրոմատոզ, օստեոխոնդրոպաթիաներ, ոսկրի ասեպտիկ նեկրոզ, ոսկրի ինֆարկտ, կմախքի համակարգային հիվանդությունները, ոսկրերի և հողերի նեյրոպաթիկ հիվանդություններ:

Ջարգացման խանգարումներ (հերեդիտար). թերի ոսկրագոյացում, ոչ լրիվ խոնդրոգենեզ. Պեշետի հիվանդություն. Նեյրոֆիբրոմատոզ. ֆիբրոզ օսթեոդիսպլազիա. խոնդրոդիստրոֆիա և դիսխոնդրոպլազիա. Մետաֆիզար և էնխոնդրալ դիսօսթոզ. բազմաթիվ Էկզոստոզային հիվանդություն. բազմաթիվ դեֆորմացնող հոդային խոնդրոդիսպլազիա:

Ոսկրերի և հողերի ինֆեկցիաներ. Օստեոմիելիտ. ոսկրային տուբերկուլյոզ և սարկոիդոզ. պարազիտար հիվանդություններ. Սպեցիֆիկ և ոչ սպեցիֆիկ արթրիտներ:

Նյարդամկանային հիվանդություններ. մանկական ուղեղային կաթված Պոլիոմիելիտ. մանկաբարձական կաթված. Միոպաթիաներ:

Հենաշարժիչ համակարգի բնածին և ձեռքբերովի արատներ

Վերին վերջույթների զարգացման արատներ (+ ամելիաներ և հեմիմելիաներ). ամնիոտիկ ձգաններ. բնածին ճաճանչ-ծղիկային սինօսթոզ. արմնկային հոդում նախաբազկի կողմնային դեպի ներս և դեպի դուրս ծռվածություններ. արմունկների բնածին գերտարածում. բնածին ծռածեռություն. Մադելունգի դեֆորմացիա. ձեռնաթաթի անոմալիաներ:

Ստորին վերջույթների զարգացման արատներ (+ամելիաներ և հեմիմելիաներ). ամնիոտիկ ձգաններ. ազդրի բնածին և զարգացող հոդախախտ. ազդրի վզիկ-դիաֆիզար անկյան փոքրացում և մեծացում. ծնկոսկրի բնածին հոդախախտ. բնածին բլթավոր ծնկոսկր. սրունքի բնածին հոդախախտ. ծնկահոդում սրունքի բնածին կողմնային դեպի ներս և դեպի դուրս

ծովածություններ. ծնկահողերի բնածին գերտարածում. սրունքի ոսկրերի բնածին կեղծ հող. ծուռթաթություն. Հարթաթաթություն և խորակամար ոտնաթաթ:

Կրծքավանդակի զարգացման բնածին արատներ. թևանման թիակներ հարթ կուրծք. ձագարածև կրծքավանդակ. ողնուցածև կրծքավանդակ. անրակի բնածին կեղծ հող:

Ողնաշարի զարգացման բնածին արատներ. ագենեզիա և դիսագենեզիա. կեցվածք (տրոպիզմ) և նրա շեղումները. մկանային և ոսկրային ծուռվզություն. Կլիպպել-Ֆեյլի հիվանդություն. Շպրենգելի հիվանդություն. ողերի բնածին ճեղքում. սրբոսկրային ողերի լյումբալիզացիա. գոտկային ողերի սակրալիզացիա. ողերի չսերտաճած աղեղիկներ. բնածին սպոնդիլոլիզ և սպոնդիլոլիստեզ. ողերի սինուսթոզ և սեպածև ողեր. ողնուղեղի խողովակի և ողնուղեղի զարգացման արատներ:

Փռանոցական համախտանիշներ. Էնզիմոպաթիաներ. Համախտանիշներ ոսկրային արտահայտվածությամբ. համախտանիշներ նյարդամկանային արտահայտվածությամբ. տեռատոգեն հիվանդություններ:

Հենաշարժիչ համակարգի ուռուցքներ և ուռուցքանման վիճակներ.

(Էթիոլոգիա, պաթոգենեզ, պաթանատոմիա, դասակարգում, ախտորոշում, բուժում, ռեաբիլիտացիա)

Ֆիբրոզ ծագման. Բարորակ, չարորակ: **Աճառային ծագման.** բարորակ, չարորակ: **Ոսկրային ծագման.** բարորակ, չարորակ: **Այլ ծագման և խառը բնույթի.** Ռետիկուլոէնդոթելյալ, մկանային, էպիթելիալ և օդոնտոգեն, նեյրոէկտոդերմալ, մետաստատիկ բնույթի, ուռուցքանման գոյացություններ, պոլիմորֆոքջային, տեռատոմաներ:

Ոսկրային դեֆեկտ և ոսկրի դեֆիցիտ. ոսկրի դեֆեկտի և դեֆիցիտի սահմանում. ոսկրի դեֆեկտի և դեֆիցիտի կոնցեպցիայի բնորոշումը. ոսկրի դեֆեկտների և դեֆիցիտի բուժման ցուցումները և տակտիկան

Կոնսերվատիվ բուժման մեթոդներ. ա. կոնսերվատիվ բուժման սկզբունքները. բ. կոնսերվատիվ մանիպուլացիաներ փակ եղանակով

գ. բուժական օրթոպեդիկ հարմարանքներ. բանդաժ, ֆիքսատորներ, գիպսակապեր, օրթեզներ, կորսեթներ, բեռնաթափող և սահմանափակող սարքեր: **Վիրահատական բուժման մեթոդներ:**

Վիրահատություններ ոսկրերի վրա. ոսկրի տրեպանացիա. Օսթեոտոմիա և ուղղիչ օսթեոտոմիա. դիստրակցիոն օստեոզենեզ. Էպիֆիզիոդեզ. ոսկրի ռեզեկցիա. ոսկրային պլաստիկա և փոխպատվաստում:

Վիրահատություններ հոդերի վրա. արթրոսկոպիա, արթրոտոմիա և պունկցիա. արթրոլերեզ և սինոդեզ. արթրոդեզ. Հոդի ռեզեկցիա. Արթրոպլաստիկա. հոդերի էնդոպրոթեզավորում:

Վիրահատություններ մկանների և ջլերի վրա. մկանների երկարության փոփոխում. մկանների և ջլերի տրանսպոզիցիա. Տենոդեզ. արիեստական և բնական ջլային պլաստիկա:

Վիրահատություններ ողնաշարի վրա կապանների և սկավառակների վրա. միջողային դիսկէկտոմիա. կապանային դեկոմպրեսիա. սպինոդեզ (ինտերսպինալ տենոդեզ):

Ոսկրերի և հոդերի վրա. լամինոտոմիա և լամինէկտոմիա. պեդիկուլոտոմիա և ֆորամինոտոմիա. կորպորատոմիա և կորպորէկտոմիա. ֆասետային արթրոդեզ. միջմարմնային և միջաղեղիկային սպոն-դիլոդեզ:

Վիրահատություններ դեֆորմացիաների ժամանակ. ուղղիչ օստեոտոմիաներ. սեզմենտար սպոնդիլոտոմիաներ. դիստրակցիոն կորեկցիա:

Սերտաճման խանգարումներ և կեղծ հոդեր. (էթիոլոգիա, պաթոգենեզ, կլինիկա, բուժում). ոչ ճիշտ սերտաճող կոտրվածք. ոչ ճիշտ սերտաճած դանդաղած սերտաճում. կեղծ հոդեր:

Անդամահատումներ. Դասակարգումը, ձևերը և տեսակները. Անդամահատման մակարդակների տոպոգրաֆիան. կատարման տեխնիկա և բարդություններ. Ռեամպոուացիաներ. ռեկոնստրուկցիա և լաթերի ձևավորում. Պրոթեզավորում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ա.Վ.Այվազյան. «Վնասվածքաբանություն և օրթոպեդիա», ձեռնարկ, Երևան, 2011.

2. Котельников Г.П., Миронов С.П.Травматология национальное руководство. Москва 2008.
3. Миронов С.П., Котельников Г.П. Ортопедия национальное руководство. Москва 2008.
4. Charles A. Rockwood, Jr.M.D., David P., Green Robert W., Bucholz. Rockwood and green's fractures in adults. Third edition, volum 1,1991.
5. Lovell W.W.,Winter R.B., Pediatric Orthopaedics, Third Edition 1990.
6. Canale S.T., and Beaty J.H.: Operative pediatric Orthopaedics, Masby –Year book USA, 199.1
7. Herring J.A., Tachjian's Pediatric Orthopaedics 4-th edition, 2007.
8. Rockwood and Wilkins: Fractures in Children; 7-th edition, USA, 2010.
9. Агаджанян В.В. Политравма, Новосибирск, 2003.
10. Агаджанян В.В. Политравма, септические осложнения, Новосибирск, 2005.
11. Агаджанян В.В. Политравма: неотложная помощь и транспортировка, Новосибирск, 2008.
12. Thomas A.,под ред. С.П.Миронова. Неотложная травматология, Москва, 2006.
13. М.Е.Мюллер, М.Альговер, Р. Шнайдер, Х. Виллингер.Руководство по внутреннему остеосинтезу. Москва, 1996.
14. Л.Н. Соломин. Основы чрескостного остеосинтеза аппаратом Г.А. Илизарова, Санк-Петербург. 2005.
15. Шапошников Ю.Г. "Травматология и ортопедия" М.Медицина, 1997.
16. А.Н. Crenshaw, Campbell's operative orthopaedics, volumes 1-5 1992.
17. Timothy D Bunker, W Angus Wallace, Shoulder arthroscopy, 1991.
18. Heshmat Shahriaree, O' Connor's Textbook of arthroscopic surgery, 1992.
19. Зацепин С.Т. Костная патология взрослых., Москва, 2001.
20. Marcove C.R. Atlas of Bone pathology: With Clinical and Radiografic Correlations, Based on Henry L. Jafe's Philadelphia,J.B. Lippincott, USA 1992.
21. Древинг Е.Ф. Травматология (Методика занятия физической культурой); М. 2002 Khurana J.S. Bone pathology 2edition, USA, 2009.
22. Бубновский С.М. Руководство по кинезитерапии лечение боли в спине и грыж позвоночника; Издание 2-е, дополненное.М. 2004.
23. Епифанов В.А. Лечебная физкультура/ уч. пос. для вузов; М. 2002.